

Etiska riktlinjer för examensarbete

Studerandens checklista

1. Jag har redovisat mitt jäv
2. Jag har bekantat mig med ämnet för mitt examensarbete
3. Jag har tillsammans med min handledare uppskattat de resurser som krävs för jobbet
4. Jag har läst de forskningsetiska riktlinjerna
5. Jag har bekantat mig med principerna för behandling av personuppgifter och dataskydd samt anvisningarna för min yrkeshögskola
6. Jag har tillsammans med min handledare undersökt om mitt examensarbete behöver etisk förhandsbedömning och/eller forskningstillstånd och, i förekommande fall, dessa har ordnats
7. Jag har tillsammans med min handledare och partners undertecknat nödvändiga avtal
8. Frågan om vem som är författare och upphovsman till mitt examensarbete och andra publikationer relaterade till mitt examensarbete har överenskommit
9. Bevarande- och nyttjanderätt av materialet för mitt examensarbete har överenskommit på ett sätt som alla parter kan godta
10. Jag har rapporterat om finansieringen av mitt examensarbete och andra relevanta intressen
11. Jag är medveten om att examensarbetet kommer att kontrolleras i plagiatdetekteringssystemet
12. Jag förstår att mitt examensarbete är ett offentligt dokument
13. Jag har rätt till en högkvalitativ examensarbetsprocess

Etiska riktlinjer för examensarbete

Handledarens checklista

1. Jag har redovisat mitt jäv
2. Jag kommer att handleda examensarbetet kompetent
3. Det finns tillräckligt med resurser för att genomföra examensarbetet
4. Examensarbetet kommer att följa anvisningarna för forskningsetik
5. Examensarbetet kommer att följa lagstiftningen om behandling av personuppgifter och dataskydd
6. Vid behov har ett positivt utlåtande från den etiska delegationen ansökts och relevanta forskningstillstånd anskaffats innan examensarbetet påbörjas.
7. Tillsammans med studeranden, yrkeshögskolans företrädare och eventuella partners har de nödvändiga avtalen slutits
8. I förekommande fall har vi med studeranden enats om vem som är författare och upphovsman för publikationer med anknytning till examensarbetet
9. Bevarande- och nyttjanderätt av materialet för examensarbetet har överenskommit på ett sätt som alla parter kan godta
10. Finansieringen för examensarbetet och andra relevanta intressen har rapporterats om
11. Examensarbetet kommer att kontrolleras i plagiatdetekteringssystemet och studeranden är medveten om detta
12. Examensarbetet är ett offentligt dokument och studeranden och partnern är medvetna om detta
13. Studeranden har rätt till en högkvalitativ examensarbetsprocess

1. Är jag jävig?

Jäv innebär att en person är i relation med det berörda ämnet, dess intressenter, eller andra personer som påverkas av beslutet i ärendet, i en sådan relation som kan äventyra deras opartiskhet. Från jävs ståndpunkt är det tillräckligt att opartiskhet kan objektivt ha äventyrats.

All verksamhet inom yrkeshögskolorna **omfattas av jävsbestämmelserna i förvaltningslagen** (Yrkeshögskolelag, 21 § 1 mom.). Jävsbestämmelserna gäller för såväl medlemmarna av administrativa organen som de enskilda medarbetarna samt deras medverkan i all beslutsfattande och förberedande verksamhet inom yrkeshögskolan och även som expert.

God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland (enligt TENK, GVP-anvisningarna 2012)

Forskarna avhåller sig från all bedömning och allt beslutsfattande i fråga om vetenskap och forskning om det finns skäl att misstänka jäv. Detta gäller även för forskare som fungerar som lärare, handledare eller sakkunniga”.

En del **discipliner har sina egna etiska normer** och organ, vilka kan ge mer detaljerade yrkesetiska anvisningar om t.ex. förhållandet mellan forskaren och undersökningsobjektet.

Ytterligare information: [Yrkeshögskolelagen \(932/2014\)](#)

[Förvaltningslagen \(434/2003\)](#)

[God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland \(GVP-anvisningarna\) 2012](#)

2. Är jag tillräckligt bekant med ämnet?

YH- och HYH-examensarbete är arbetsliv- och praktikorienterat, självständigt forsknings-, planerings- eller studiearbete inom ett delområde av studerandes egen utbildning. Examensarbete kan tillämpas på forskning, produkt-, service- eller annat utvecklingsprojekt inom arbetslivet. (Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, 2015.)

Olika utbildningsområden har olika anvisningar och rekommendationer om i vilken studiefas studerande har tillräckligt med kunskaper för att starta examensarbetet. Examensprogram i läroplanerna omfattar också studier som stöder examensarbetsprocessen.

Välj ditt examensarbete i det ämnesområdet där dina studier är inriktade. Ämnet kan också vara tvärvetenskapligt, branschövergripande. Diskutera om ett ämne som är av intresse för dig, dess val och avgränsning, till exempel med en tutorlärare, utbildningsansvarig, utbildningschef eller överlärare.

Att göra ett examensarbete är i första hand en inlärningsprocess för studeranden och bör främja studerandens kompetens, yrkesutveckling och arbetslivsförmågor. Studeranden är

nyckelpersonen i avhandlingsprocessen Handledaren fungerar som stödjare, uppmuntrare och kvalitetssäkrare.

Yrkeshögskolans handledare leder examensarbetsprocessen och ser till att examensarbetet uppfyller kriterierna för YH- och HYH-examensarbete.

Samarbetsparten ska utse en mentor för studeranden eller en handledare för examensarbetet, som studeranden får stöd och arbetslivsperspektiv från.

3. Är resurserna tillräckliga?

Vid ämnesavgränsningen och i examensarbetsplanen ska studeranden och handledaren uppskatta de resurser som krävs för att slutföra arbetet (inklusive personal- och utrustningsresurser, kostnader) och tidsplan, samt säkerställa deras tillgänglighet.

Den vetenskapliga kvalifikationen hos en forskare kan definieras enligt lag, som görs i lagen om medicinsk forskning. Den potentiella finansiären för forskning utvärderar också forskargruppens vetenskapliga kompetens vid sitt finansieringsbeslut.

4. Känner jag till forskningsetik?

Den handledande läraren för examensarbetet ansvarar för att forskningsetiska principer följs i examensarbetet. Handledaren måste vidarebefordra studeranden information om de centrala etiska principerna och tillståndsförfarandena.

Om examensarbete är planerat att genomföras på ett sätt som är föremål för etisk förhandsbedömning, ska studeranden tillsammans med sin handledare ansöka om etikprövning från den etiska delegationen.

Samarbetsparten måste acceptera att man vid examensarbete följer principerna för god forskningspraxis och yrkesetik inom området samt tillämplig lagstiftning.

Handledaren för examensarbete ska behärska:

- God vetenskaplig praxis
- Forskarens och handledarens ansvar enligt vetenskaplig praxis
- Kännetecken för avvikelser från god vetenskaplig praxis
- GVP-handläggning i Finland och eventuell påföljd vid yrkeshögskolan
- Utgångspunkter, nödvändighet och förfarande för etisk förhandsbedömning
- Vetenskapsområdets egna etiska normer och praxis

Författaren för examensarbetet (YH) ska behärska:

- God vetenskaplig praxis i sin examensarbetsprocess
- Ansvar för vetenskaplig praxis
- Utgångspunkter, nödvändighet och förfarande för etisk förhandsbedömning

Författaren av examensarbetet (HYH) ska behärska:

- God vetenskaplig praxis
- Forskarens och handledarens ansvar enligt vetenskaplig praxis
- Kännetecken för avvikelser från god vetenskaplig praxis
- GVP-handläggning i Finland och eventuell påföljd vid yrkeshögskolan
- Utgångspunkter, nödvändighet och förfarande för etisk förhandsbedömning
- Vetenskapsområdets egna etiska normer och praxis

Ytterligare information: [God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland \(GVP-anvisningarna\) 2012](#)
[Etisk förhandsbedömning inom humanvetenskaper](#)

Stödperson för forskningsetik vid den egna yrkeshögskolan
Den etiska delegationen för humanvetenskaper vid den egna yrkeshögskolan

5. Kommer jag att hantera personuppgifter?

- Personuppgifter avser information som beskriver en fysisk person, hans eller hennes egenskaper eller levnadsförhållanden som kan identifieras gälla för honom, hans eller hennes familj eller dem som bor i samma hushåll. Definitionen av personuppgifter omfattar personuppgifter som kan användas för att identifiera en person direkt, men också information som gör att en person kan identifieras indirekt eller implicit.
- Behandla inte personuppgifter om du inte har en orsak för behandling enligt personuppgiftslagen
- Om personuppgifter behöver behandlas, be om samtycke från personer som är föremål för forskning
- Planera i förväg databehandlingens livscykel och beskriv den i registerbeskrivningen
- Ta hand om dataskyddet och datasäkerheten under hela processen
- Koda data så tidigt som möjligt med t.ex. aliaser (pseudonymisering)
- Ta identitetsinformationen oåterkalleligt bort vid slutet av forskningen (anonymisering)
- Förstör material eller spara anonymiserat material för långtidslagring
- Se till att resultaten och publikationerna också är anonymiserade!

Ytterligare information: [Personuppgiftslag \(523/1999\)](#)
[Handbok för datahantering av dataarkiv](#)

6. Behöver jag etisk förhandsbedömning eller forskningstillstånd?

I planen för examensarbete ska studenten och handledaren överväga arbetets etik och om etisk förhandsbedömning och/eller forskningstillstånd behövs.

Om examensarbete är planerat att genomföras på ett sätt som är föremål för etisk förhandsbedömning eller ett forskningstillstånd krävs, då ska studeranden tillsammans med sin handledare ansöka om etikprövning från den etiska delegationen och/eller forskningstillstånd.

Ytterligare information om tillstånd och utlåtanden, som krävs för mänsklig forskning, finns också i diagrammet i bilaga 2

Medicinsk forskning

När medicinsk forskning innebär ingrepp i en människas integritet med syfte att öka kunskapen om hälsa, sjukdomsorsaker, symtom, diagnostik, vård, prevention av sjukdomar eller sjukdomarnas beskaffenhet i allmänhet, inklusive medicinsk och hälsovetenskaplig forskning som innebär ingrepp i mänsklig integritet samt hälsovetenskaplig, idrottsvetenskaplig och näringsvetenskaplig forskning, faller forskningen inom ramen för lagen om medicinsk forskning. I detta fall måste en etisk förhandsbedömning för forskning ansökas av sjukvårdsdistriktets etiska kommitté.

Ytterligare information: [Lag om medicinsk forskning](#)

Regional etisk kommitté enligt lagen om medicinsk forskning

Humanvetenskaplig forskning

Forskningsetiska delegationen (TENK) har utfärdat anvisningarna för etiska principer inom humanvetenskap (humaniora, samhällsvetenskap och beteendevetenskap), som yrkeshögskolorna har åtagit sig att tillämpa.

De etiska principerna inom humanvetenskaperna är:

- respekt för forskningsdeltagarens självbestämmande
- undvikande av skador och
- personlig integritet och dataskydd.

Den etiska bedömningen av forskningen inom humanvetenskaperna utförs av den etiska kommittén vid den ansvariga forskarens verksamhetsställe. Bedömningen ska bland annat utvärdera de eventuella nackdelar och skador som forskningen kan orsaka för forskningsdeltagaren i förhållande till värdet av data som man eftersträvar med forskningen.

Ytterligare information: [Etisk förhandsbedömning inom humanvetenskaper](#)

Stödperson för forskningsetik vid den egna yrkeshögskolan

Den etiska delegationen för humanvetenskaper vid den egna yrkeshögskolan

Forskningsstillstånd

Om föremålet för forskning är en organisation, dess verksamhet eller företrädare (t. ex. personal eller studerande), är det i enlighet med god forskningspraxis att begära ett forskningsstillstånd från organisationen. Tillståndsförfaranden och villkoren för beviljande av tillstånd varierar beroende på organisation och det är bra att komma överens om de nödvändiga tillstånden senast när ett avtal om examensarbete ingås. Även om organisationen i fråga beviljar ett forskningsstillstånd, ska den person som väljer att delta i intervjun eller undersökningen besluta och ge sitt samtycke personligen.

7. Är avtalen tecknade?

Examensarbeten vid yrkeshögskolorna är huvudsakligen arbetslivsorienterade forsknings- eller utvecklingsprojekt, och ett genuint samarbete med arbetslivet är centralt för hela examensarbetsprocessen. Innan examensarbetet påbörjas ska ett samarbetsavtal upprättas om relevanta spelregler mellan uppdragsgivaren, yrkeshögskolan och studeranden, såsom om:

- ämne och tidsplan
- handledning
- kostnader och deras ersättning
- bakgrundsmaterial och nyttjanderättigheter
- resultatmaterial och dess ägande- och nyttjanderättigheter (inklusive eventuella kompensations- och uppfinnarersättningar)
- sekretessbelagt och annat konfidentiellt material vs. examensarbetets offentlighet
- ansvar och ansvarsbegränsningar.

Ytterligare information: I bilaga 1 finns ett exempel på ett avtal om examensarbete.

8. Resultat och publikationer av examensarbete

Studeranden förbereder enligt yrkeshögskolans anvisning för examensarbete *en publikation, vars upphovsrätt tillhör studeranden*. Samarbetspartens nyttjanderättigheter specificeras i samarbetsavtalet. Samarbetsparten ska dock vid publiceringen av resultaten av examensarbetet alltid informera att de har producerats i examensarbetet, och nämna den eller de studerande och handledare som har gjort examensarbetet, som en god vana förutsätter (Upphovsrättslagen 3 § 1).

Utöver det egentliga examensarbetet kan en examensarbetare producera material, vilket även omfattas av upphovsrättsskyddet. Om materialet har producerats tillsammans med en handledare, en forskare, en arbetslivspartner eller andra studerande, måste man ha kommit skriftligen i förväg överens om materialets användning, till exempel som en del av ett samarbetsavtal.

Upphovsmannaskap är enligt upphovsrättslagen tydligt kopplat till en producerad text eller ett datorprogram eller mönster som publiceras som en del av forskningen. *Upphovsmannaskap*

eller författarskap i vetenskaplig forskning och god vetenskaplig praxis är däremot ett bredare begrepp och det påverkas av deltagande i forskning, såsom idéskapande, planering eller analys av material. Om resultaten av ett examensarbete publiceras i en annan form än själva examensarbetet, då ska man komma överens om upphovsmannaskapet eller författarskapet till exempel i enlighet med kriterier som chefredaktörerna för de vetenskapliga tidskrifterna tillämpar för författarskapet [ICMJE](#):

1. betydande (på engelska substantial) bidrag till idéskapande och planering av forskning, insamling av material eller analys och tolkning av material
2. utarbetande eller kritisk granskning av en artikel på ett sådant sätt att den har väsentligt bidragit till dess innehåll
3. godkännande av den slutliga publikationen
4. ansvarstagande för varje stadie av arbetet genom att se till att god vetenskaplig praxis har följts i alla stadier av arbetet.

Enligt ICMJE-rekommendationen ska alla personer som uppfyller punkt ett i kriterierna kunna ha en möjlighet till rätten som författare. Till exempel, i en situation där en studerande redan har tagit examen och en artikel skrivs baserat på hans examensarbete, ska den utexaminerade studeranden bli ombedd att delta i artikelskrivandet.

De *immateriella rättigheter* som möjligen kan ingå i ett examensarbete, deras överlåtelse, nyttjanderättigheter och eventuella ersättningar ska specificeras i ett samarbetsavtal. Men om en studerande är delaktig i en patenterad uppfinning, nämns alltid studenten som uppfinnare.

9. Kommer jag att ta hand om långtidsförvaring och öppnande eller förstöring av material?

Forskningsinriktat examensarbete planeras, genomförs och rapporteras och även det insamlade datamaterial lagras på det sätt som kraven på vetenskapliga fakta förutsätter.

Beakta de gällande säkerhets- och sekretessbestämmelserna för din yrkeshögskola, instruktioner för materialhantering samt användningsregler för varje tjänst.

Ytterligare information: I bilaga 3 finns en materialhanteringsplan för examensarbete.

10. Kommer jag ihåg att informera om bundenheter?

En av de viktigaste utgångspunkterna för god vetenskaplig praxis är att finansieringskällor och övrig bundenhet av betydelse för forskningens genomförande meddelas till de berörda och dem som deltar i forskningen och rapporteras när forskningsresultaten publiceras.

11. Jag citerar väl inte utan tillstånd?

God vetenskaplig praxis förutsätter grundläggande kunskaper om vetenskaplig skrivnings- och referenspraxis.

Plagiering, dvs. obehörig citering, innebär bedräglig användning av en annan persons produktion utan att den ursprungliga källan refereras korrekt. Plagiering är förbjuden i upphovsrättslagen. Plagiering är den vanligaste oredligheten i forskningen, och för att förebygga och identifiera plagiering även examensarbeten granskas i plagiatdetekteringsystemet innan de godkänns. Om handledaren misstänker att ett examensarbete kan innehålla plagiat, då är han skyldig att informera yrkeshögskolans rektor. Han bestämmer om det finns en anledning till att inleda en förundersökning i enlighet med GVP-processen.

I god vetenskaplig praxis har, utöver den egentliga plagieringen, också definierats ett bredare begrepp, det vill säga stöld, med vilket avses att olovligt presentera eller använda en annan persons forskningsresultat, -idé, -plan, -observationer eller -material i eget namn.

Om det finns misstankar om stöld, studeranden eller handledaren måste informera yrkeshögskolans rektor. Han bestämmer om det finns en anledning till att inleda en förundersökning i enlighet med GVP-processen.

I undersökningen av misstänkta avvikelser från GVP-anvisningarna som tillhör det vetenskapsamfundets självreglering, utreds inte straffrättsliga, upphovsrättsliga eller andra rättsliga frågor som också kan höra ihop med den påstådda avvikelsen och som ska behandlas i rättsprocessen.

12. Examensarbete är ett offentligt dokument

Ett examensarbete, som har tagits fram på en yrkeshögskola och som leder till erhållandet av examensbeviset, är enligt offentlighetslagen en offentlig myndighetshandling om inte annat uttryckligen anges (*Finlands grundlag 12.2 §; Offentlighetslagen 1 §*).

Yrkeshögskolorna följer undervisnings- och kulturministeriets instruktioner enligt vilka inget konfidentiellt material ska ingå i examensarbeten, och dessa är offentliga efter godkännande (*Utbildningsdepartementets brev till yrkeshögskolorna 28.1.2004 Dnro 3/500/2004*)

Varje studerande ansvarar i första hand själv om att spara sitt arbete i det för alla öppna Theseus-förlagsarkivet, eller alternativt lämnar studeranden en tryckt version av sitt arbete till yrkeshögskolans bibliotek som listar det i sina samlingar.

Studeranden ansvarar för att examensarbetet, som ska utvärderas och publiceras, inte innehåller juridiskt konfidentiell information såsom personuppgifter eller affärs- och yrkeshemligheter definierade i samarbetsavtalet.

Handledande lärare är skyldiga att hålla konfidentiellt all enligt lagen konfidentiell information samt samarbetspartens affärs- och yrkeshemligheter (*Offentlighetslagen 24 §*).

Presentationen av studerandens examensarbete i arbetsseminariet eller motsvarande presentationstillfälle är alltid offentlig. Den handledande läraren, samarbetsparten och studeranden

ska tillsammans definiera innehållet i presentationen så att den inte kränker skyddet av personuppgifter eller sekretessvillkor för samarbetsavtalet.

Ytterligare information: [Offentlighetslagen \(621/1999\)](#)

13. Problem...?

Att göra ett examensarbete är i första hand en inlärningsprocess för studeranden och bör främja studerandens kompetens, yrkesutveckling och arbetslivsförmågor. Studeranden är nyckelpersonen i avhandlingsprocessen.Handledaren fungerar som stödjare, uppmuntrare och kvalitetssäkrare.

Utöver studeranden och handledaren ska även någon annan person delta i hanteringen av handledningsproblem, till exempel en administratör med ansvar för utbildning.

GVP-misstanke

Ifall ett examensarbete är förknippad med en misstänkt avvikelse från god vetenskaplig praxis, måste studeranden eller handledaren informera rektorn vid yrkeshögskolan. Han bestämmer om det finns en anledning till att inleda en förundersökning i enlighet med GVP-processen.

Misstankar om avvikelser från GVP-anvisningarna för yrkeshögskolornas lägre examina hanteras i yrkeshögskolans egen process. Misstankar om avvikelser från GVP-anvisningarna för yrkeshögskolornas högre examina hanteras i yrkeshögskolans egen process, om examensarbete ännu inte har godkänts. Om en HYH-examensarbete redan har godkänts eller om den person som är misstänkt om avvikelse från GVP-anvisningarna kräver det, ska misstanken om avvikelse undersökas i en GVP-process enligt GVP-anvisningarna.

I undersökningen av misstänkta avvikelser från GVP-anvisningarna, som tillhör det vetenskapssamfundets självreglering, utreds inte straffrättsliga, personuppgiftsskyddet relaterade eller andra rättsliga frågor som också kan höra ihop med den misstänkta avvikelsen och som ska behandlas i rättsprocessen.

BILAGOR

1. Exempel på ett samarbetsavtal för ett examensarbetsprojekt mellan uppdragsgivare, yrkeshögskola och studerande
2. Ett diagram över tillstånd och utlåtanden som krävs för mänsklig forskning
3. Exempel på en anvisning för materialhantering i examensarbete

